

CAPITOLUL IV. MIGRAȚIE ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ. REMÎTENȚELE, O CONSECINȚĂ A MIGRAȚIEI

Una dintre principalele consecințe pozitive ale migrației internaționale sunt remitențele. Remitențele pot fi definite ca transferuri bănești spre țara de origine, iar cele asociate forței de muncă migrante ca fluxuri transmise de migranți spre familii, prieteni, văzute ca o compensație pentru fenomenul de „brain-drain” și în general, pentru ieșirile de capital uman.

Motivațiile pot fi: *endogene* (cele care țin de migrant însuși) dată de atitudinea altruistă față de familie și de cei apropiați rămași acasă (nivelul depinde de tipul migrației: temporară sau permanentă, de educația și abilitățile migrantului etc.) și *exogene* (cele care țin de mediul extern) precum și de securitatea în transmiterea fondurilor, reducerea sau anularea taxării sumelor transmise, distribuția geografică a migrantilor și diferențele de PIB între țara de origine și cea de destinație.

Remitențele cresc veniturile țării din surse externe, cu efecte în domeniul creșterii nivelului de trai al celor ce le primesc, al dezvoltării economice locale, prin creșterea consumului și a investițiilor, precum și prin reducerea presiunii asupra guvernului pentru implementarea reformelor economice și sociale. Nu există totuși un consens referitor la contribuția remitențelor la creșterea economică și la crearea de noi locuri de muncă. Ratha a demonstrat în cazul Mexicului că există un efect de levier consistent, un mecanism de multiplicare a sumelor intrate (Ratha, 2003 : 157), iar Orozco, pe exemplul țărilor din Europa de Est și Asia, a evidențiat existența unui efect de multiplicare redus în țările receptoare de remitențe (Orozco, 2003). Remitențele produc efecte, în principal pe termen scurt, pe termen lung nu există studii care să ateste impactul pozitiv asupra dezvoltării economice.

Unele studii arată că până la 80% din volumul remitențelor sunt utilizate pentru consumul de bază al familiilor, iar între 5-10% sunt utilizate pentru investiții în capitalul uman (educație, sănătate, nutriție). Diferența poate cuprinde: cumpărare de terenuri, locuințe, adesea văzute ca active ale emigranților, o mică parte este cheltuită pe evenimente socio-culturale, pentru plata creditelor, economii și o foarte mică parte pentru crearea de activități productive (Orozco, 2003). Principalii beneficiari ai remitențelor *la nivel microeconomic* sunt *familiiile rămase în țară*. Studii OCDE demonstrează stabilitatea structurii utilizării remitențelor, o pondere redusă a „investițiilor productive”. Remitențele pot reprezenta un sistem financiar suport prin efectul de back-up pentru situații de criză, asigurarea educației copiilor etc. *La nivel macroeconomic*, poate fi evidențiată creșterea consumului intern, susținerea balanței de plăți, dar există și efecte asupra inflației, ratei de schimb, exporturi, importuri.

Politicile de migrație diferă de la țară la țară și pot fi evidențiate mai multe tipuri. Australia, Noua Zeelandă și Canada utilizează un sistem de tip scoring, prin care indivizii cu nivel ridicat de calificare sunt favorizați. SUA folosește un sistem de cote pentru migrația legală, din care 2/3 din cotă sunt pentru membrii familiei, ai cetățenilor și rezidenților din SUA. Țările Uniunii Europene accentuează statutul refugiaților și azilanților în luarea deciziei de imigrare și impun restricții pe piața muncii pentru forța de muncă din țările nou intrate în Uniunea Europeană (Hatton et al., 2004).

Măsurarea efectelor migrației are în vedere, de regulă, doar o parte a fenomenului, însă migrația afectează bunăstarea societății în ansamblul ei și astfel, devine un element sensibil și important pentru politicile din domeniu, politici care necesită formularea unor aspecte importante referitoare la consecințele migrației asupra pieței muncii, adaptarea și integrarea migranților în țările gazdă, competiția bunăstării (Hanson, 2008). Toate acestea au nevoie de date corecte, complete și armonizate pentru a putea face recomandări de politici corecte.

Riscurile și posibilele efecte negative ale remitențelor constau în creșterea inegalităților la nivelul comunității (de regulă, familiile foarte sărace nu migrează), scăderea intenției de angajare în activități productive pe piața națională, dependența de remitențe concomitent cu

apariția riscului culturii dependenței care diminuează inițiativa individuală, apariția presiunii inflaționiste, deoarece cererea excesivă pentru terenuri și case conduce la creșterea artificială a prețurilor acestora și nu în ultimul rând, existența fenomenului de brain drain și migrația lucrătorilor calificați (Bagasao, 2005 : 133–142).

Datele statistice limitate, discontinue și dispersate impun introducerea unor metode noi de colectare, selectare, analiză și diseminare a datelor și informațiilor cu privire la migrație și remitențe. Concret, se propune introducerea unui capitol separat privind migrația în Anuarul statistic, inclusiv cu referire la armonizarea definiției și a calculului indicatorilor la nivel european.

1. Remitețele: o importantă resursă externă

Remitențele sunt o sursă importantă de finanțare pentru dezvoltarea externă. Ele au fost în creștere atât în volumul absolut precum și în raport cu alte surse de finanțare externă. Mai important este aici de menționat faptul că ele sunt sursa cea mai stabilă de finanțare externă și sunt furnizoare de asigurări sociale în multe țări afectate de crize economice și politice. Cu toate acestea efectele remitențelor sunt complexe. Lucrarea de față examinează această resursă externă în creștere către țările în curs de dezvoltare.

Remitențele sunt resurse financiare care decurg din fluxurile transfrontaliere de circulație transversale resortisante ale unei țări. Cea mai limitată definiție a remitențelor este prezentată la începutul lucrării sale de către Kapur și anume, „transferurile fără contrapartidă” și se referă în principal la banii trimiși de migranți către familie și prieteni pentru care nu există cereri efectuate de expeditor (spre deosebire de alte fluxuri financiare cum ar fi fluxurile de datorii sau capitalurile proprii) (Kapur, 2004). Cea mai mare parte din sursele de date folosite în analiza remitențelor cuprinde categorii suplimentare înregistrate pe țări separat precum statistici „country's balance - of - payments” (BOP) (balanța de plăți) care spun că transferurile migranților care decurg din migrația (schimbarea domiciliului pentru cel puțin un an) de persoane de la o economie la alta sunt egale cu valoarea netă a migranților și

„remunerarea salariaților” care reprezintă fonduri trimise înapoi către lucrătorii temporari (care lucrează în străinătate pentru mai puțin de un an de zile) (Global Development Finance, 2003, anexe capitolul 7). Această definiție ridică o serie de probleme care fac referire pe de o parte la „remunerarea angajaților” (remunerare care include contribuții plătite de angajatori, în numele angajaților, la servicii de securitate socială sau asigurări private sau fondul de pensii pe care le consideră resurse transferate în țara de origine) pe de altă parte, datele exclud transferurile neînregistrate care sunt susceptibile de a fi substanțiale și nu în ultimul rând, sunt excluse fondurile trimise prin contul de capital de către rezidenții din străinătate (cum ar fi conturile de economii) care apoi sunt retrase în moneda națională (Kapur, 2004). Plecând de la aceste probleme pe care le ridică definițiile remitențelor este firesc să avem de-a face cu un număr relativ redus de lucrări în domeniu iar calitatea datelor referitoare la transferurile de bani este și ea una destul de redusă.

O altă sursă principală de date în lucrare este Fondul Monetar Internațional (FMI) cu balanțe de plăți precum IMF's Balance of Payments (BOP). O remarcabilă trăsătură a unui tabel de bază a fluxurilor de remitențe (de intrări) și ieșiri efectuat pe ani, este numărul de zerouri lipsă sau nedeclarate în majoritatea cazurilor. Chiar dacă sunt luate în considerare numai acele țări cu o populație mai mare de un milion (din numărul total de remitențe acest număr poate fi unul modest pentru țările mici) lipsa de date este neobișnuit de mare astăzi. (Vezi Tabelul 9)

Tabelul nr. 9: Fluxurile de remitențe: Procentul pe celule pentru care nu există date disponibile

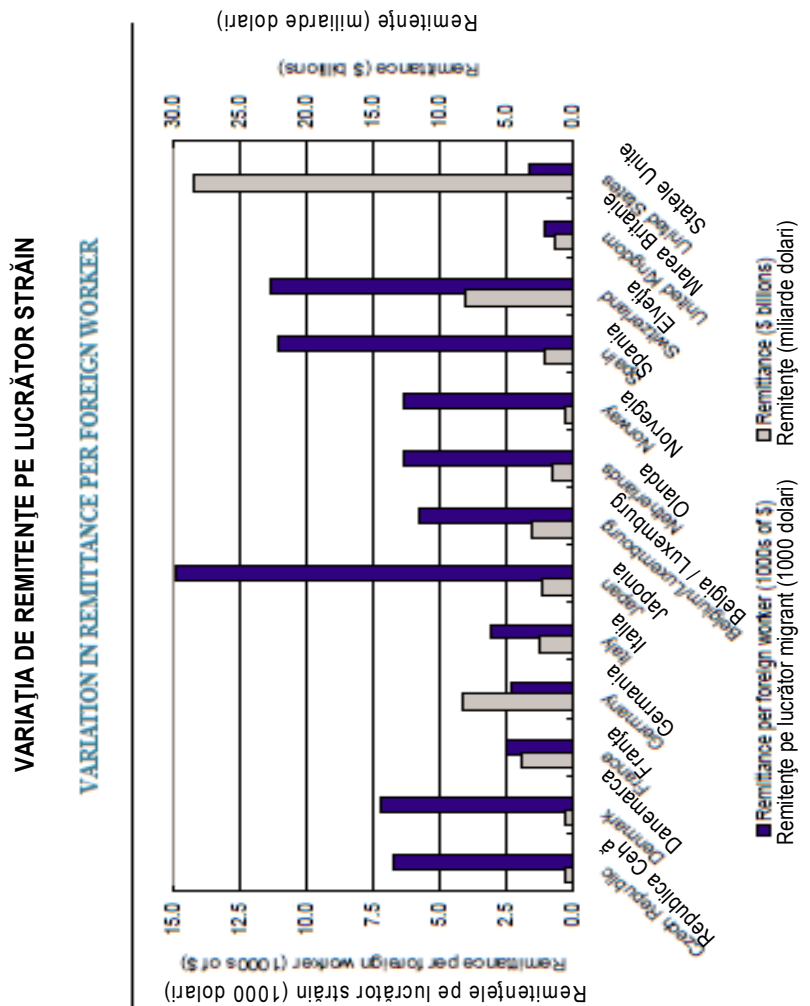
	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2001
Intrări (Inflows)	77	53	39	34
Ieșiri (Outflows)	77	52	43	45

Notă: O celulă este dată pe țară-an.

Sursa: Kapur, 2004 : 2.

Datele pe care FMI BOP le primesc de la statele membre au multe lacune grave în materie de remitențe. Aceste lacune sunt problematice în cazul țărilor (precum Afganistan, Haiti și Liberia) unde remitențele contează cel mai mult. Chiar și țări precum Cuba și Vietnam arată zero intrări de remitențe în timp ce Hong Kong, Singapore și Canada arată zero sau ieșiri foarte mici în ciuda faptului că diaspora dispune de un număr foarte mare de foști sau actuali migranți. O posibilă explicație este dată de faptul că majoritatea țărilor gazdă au date incomplete de ani întregi în ultimele două decenii, ceea ce face dificilă întocmirea unei analize riguroase într-un domeniu. Diferite țări utilizează tehnici variate pentru a atrage remitențe și acesta poate fi un motiv neclar cum de se pot efectua comparații între date și raportate mai departe. Ori, având în vedere că un număr considerabil de transferuri de bani este efectuat prin canale neoficiale, în timp ce banii transferați prin canale oficiale suportă costuri de tranziție ridicate, ne putem aștepta astfel ca ieșirile de remitențe raportate (din țările de origine) să fie cu mult mai mari decât intrările de remitențe raportate. Cifrele din statistici arată de fapt opusul. Datele multor țări arată supracreșteri care sunt inexplicabile în conformitate cu cele mai multe scenarii plauzibile. În același timp, există variații mari a transferurilor de bani pe cap de migrant în diferite țări așa cum bine se poate observa și din figura 5.

Figura nr. 5: Variația remitențelor (pe migrant)

Sursa: World Bank, *Global Development Finance, 2003*, Analysis and Statistical Appendix: 160, fig.7.5;

OECD, *Trends in International Migration*, SOPEMI 2002: 297, Stocks of foreign and foreign-born labour force (Stocurile de străini și nou-născuți străini în străinătate), table A.2.3, toate cifrele sunt din 2000 cu excepție pentru Spania și Belgia (1999) și Olanda (1998).

Remitențele mari din Belgia, Luxemburg și Elveția sunt un puzzle și ar putea reflecta faptul că toate cele trei țări sunt centre bancare și ieșirile de remitențe pot fi chiar o creștere a contului curent. În astfel de tranzacții BOP arată o contradicție în ceea ce privește numărul intrărilor de bani și anume, o reducere în contul de capital și o creștere în contul curent. De exemplu, remitențele cresc în India cu mai multe de 2 miliarde de dolari în cazul în care acest lucru se realizează pentru a masca spălarea de bani. Alternativ, acest lucru poate fi rezultatul arbitrajului de impozitare cu înființarea de birouri de către companiile multinaționale în aceste centre financiare atrase de taxe de impozitare mică. Datele de la instituțiile multilaterale nu sunt comparate. Astfel, Fondul de Investiții Multilateral al Băncii Americane de Dezvoltare prezintă remitențele în America Latină de 32 miliarde de dolari în 2002 și totalul sumelor repatriate în țările în curs de dezvoltare de 103 miliarde de dolari, cifră care este substanțial mai mare decât cele raportate de către Banca Mondială (25 miliarde de dolari și respectiv, 80 de miliarde de dolari).

Calitatea redusă a datelor privind remitențele este în contrast puternic cu datele privind fluxurile financiare internaționale în general, aceasta în condițiile în care a existat o îmbunătățire semnificativă în ceea ce privește calitatea datelor după ultimele decenii. Conceptele au fost și ele mult rafinate, datele la fel, gradul de acoperire a țărilor și problemele s-au extins și aprofundat. Sursele standard de date privind fluxurile financiare internaționale sunt Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional (FMI), Global Development Finance, Comunitatea Europeană de Dezvoltare Economică (OCDE). Canalele instituționale prin care fluxurile de capital financiar au loc din partea de Nord spre Sud au un interes mare în menținerea în stare bună a datelor. Creditorii sunt relativ mai puțini la număr și cu mult mai multe capacități, precum și o mai mare putere pentru a se asigura că datele sunt respectate. În plus, datele insuficiente privind fluxurile internaționale de bani au fost implicate în numeroase crize financiare (spre exemplu crizele financiare diverse din anii 1990). Deoarece aceste crize aveau repercusiuni asupra stabilității financiare la nivel mondial mai ales în țările industrializate, fiecare criză sistemică a dus la îmbunătățirea calității datelor.

2. Remitențe: destinații și surse. Cauze ale relației migrație – remitențe

La ora actuală există un interes major asupra ceea ce reprezintă remitențele, transferurile de bani, în general. Ratha și Kapur amintesc de *cinci mari caracteristici* care merită atenție din acest punct de vedere.

În primul rând, remitențele sunt o sursă tot mai importantă de finanțare externă pentru țările în curs de dezvoltare (Ratha, 2003, chapter 7). În ultimul deceniu apar ca cea mai mare sursă netă de finanțare chiar fluxurile financiare către țările în curs de dezvoltare (*vezi* tabelul 10a) iar creșterea lor este în acord cu *fluxurile nete oficiale* (plus datoria de ajutor) care au stagnat, dacă nu au scăzut. Astfel, volumul total al remitențelor în țările în curs de dezvoltare în 2001 a fost de 71.3 miliarde de dolari, aproape unul și jumătate net în acel an (52 miliarde de dolari) și *fluxurile nete private* de aproximativ 153 miliarde de dolari.

Tabelul 10a: Țări în curs de dezvoltare: fluxurile nete de finanțare externă, 2001

Țări în curs de dezvoltare: fluxurile nete de finanțare externă, 2001 (Miliarde de dolari)					
Regiune	Privat	Oficial	Remitențe	Total fluxuri nete	Remitențe/ fluxuri nete (%)
Asia de Est	36.4	5.7	10.4	52.2	20
Europa de Est și Asia Centrală	30.9	10.2	8.9	50.0	18
America Latină	62.8	23.4	22.6	108.8	21
Orientul Mijlociu și Africa de Nord	8.3	2.0	13.1	23.4	56
Asia de Sud	2.9	6.0	14.9	23.8	63
Africa Sahariană	11.6	10.2	2.4	24.2	10

Sursa: World Bank, Global Development Finance, 2003.

Notă: *Transferuri oficiale* includ creditare din partea băncilor multilaterale, FMI și împrumuturi bilaterale și granturi. *Transferurile private*

includ capital (investiții străine directe și fluxurile de portofoliu), și fluxuri de datorii pe termen lung cât și scurt.

Dar dacă are loc analiza cifrelor pentru transferurile nete se impune repatrierea dobânzilor și plăților de remitențe după care are loc urmărirea remitențelor pentru dezvoltare. Acest lucru este evident. Transferurile de remitențe au fost de zeci de ori transferuri nete de la surse private și duble din surse oficiale, în 2001 (*vezi* tabelul 10b). Acest lucru arată stocul mare care rezultă din fluxurile de finanțare privată și oficială în anii precedenți.

Bunăstarea și efectele de creștere din aceste surse sunt după toate probabilitățile destul de diferite ori, indiferent de cifre, remitențele au fost în mod sigur o sursă importantă de valută către țările în curs de dezvoltare în anul 2001. De aceea există un interes major (și acesta este probabil în creștere) pentru remitențe în raport cu alte surse de finanțare externă. Și pentru că am amintit de *bunăstare*, anumite lucruri înseamnă bunăstare socială pentru oameni. Ea poate însemna: a fi fericit, a avea o viață bună, a fi împlinit, prosperitate, a fi sănătos, a putea avea un mod de viață sănătos, „bunăstare” mentală și fizică, a putea atinge obiectivele și țintele propuse, etc. Bunăstarea este strâns legată de accesul la servicii de sănătate și servicii sociale, accesul la educație, accesul la un serviciu demn și bine plătit; dreptate, dreptul la un mediu curat și sănătos, justiție echilibrată și corectă, respectul pentru drepturile oamenilor și participarea și implicarea în problemele/procesele comunității, etc.(nacn.org).

Tabelul 10b: Țări în curs de dezvoltare: transferuri nete de finanțare externă, 2001

Țări în curs de dezvoltare: transferuri nete de finanțare externă, 2001 (Miliarde de dolari)					
Regiune	Privat	Oficial	Remitențe	Total fluxuri nete	Remitențe/ fluxuri nete (%)
Asia de Est	-9.1	-2.7	10.3	-1.5	695
Europa de Est și Asia Centrală	10.9	3.0	6.7	20.6	33
America Latină	5.8	14.6	20.9	41.3	51
Orientul Mijlociu și Africa de Nord	-5.4	-1.6	-3.6	-10.6	34
Asia de Sud	-0.5	3.6	14.8	17.9	83
Africa Sub-Sahariană	3.5	8.6	1.3	13.4	9

Sursa: World Bank, Global Development Finance, 2003.

Notă: *Transferuri oficiale* includ creditare din partea băncilor multilaterale, FMI și împrumuturi bilaterale și granturi. *Transferurile private* includ capital (investiții străine directe și fluxurile de portofoliu), și fluxuri de datorii pe termen lung cât și scurt.

Un exemplu privind fluxurile nete de finanțare externă în anul 2001 sunt cele adaptate după datele oferite de Banca Mondială și preluate de Kapur în 2003. (Vezi Figurile 6a, 6b)

Figura 6a: Fluxurilor financiare către țările dezvoltate: fluxurile nete, 1990 - 2001

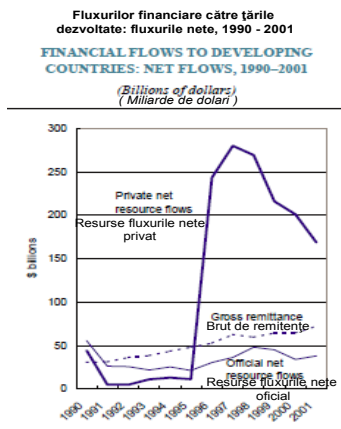

Figura 6b: Fluxurilor financiare din țările în curs de dezvoltare: transferul net , 1990-2001

